

Irēnas Sendleres drosmīgā sirds

Autors: A. URTĀNS, vēstures maģistrs

Publicēšanas datums: Pirmdiena, 2009. gada 12. oktobris.

Rubrika: Vēstures mozaika

Pēc ASV vēstniecības Latvijā ielūguma 1. oktobrī Rīgā, Kongresu nama Lielajā zālē, man bija iespēja noskatīties kinostudijas «Hallmark Hall of Fames» jaunās filmas «Irēnas Sendleres drosmīgā sirds» pirmizrādi Latvijā. Pirmizrādi ASV telekompānijā CBS režisora Džonsa Kenta Harisona filma piedzīvoja šogad pavasarī, Mātes dienā. Kinodarbs stāsta par Otrā pasaules kara notikumiem Varšavā, par ebreju geto un tajā esošo bērnu glābšanu. Skatītāju Latvijā filma var saistīt ne tikai ar sprāgo sižetu, bet arī ar to, ka tā uzņemta Rīgā, kas filmēšanas vajadzībām pagājušā gada nogalē pārtapa par vācu okupētās Polijas galvaspilsētu.

TV filma līdzinās Holivudas lielfilmām Dokumentālā drāma, ko salīdzina ar Holivudas kinoindustrijas lieliestudējumu «Šindlera saraksts» un dēvē par šī stāsta sievišķo versiju, veidota pēc poļu rakstnieces Annas Mieškovskas grāmatas «Holokausta bērnu māte. Irēnas Sendleres stāsts» motīviem. Stāsts balstīts uz reāliem Otrā pasaules kara notikumiem Varšavā. Tas sākas 1941. gada rudenī. Pirms Varšavas geto kļuvis par slēgtu teritoriju, sociālā dienesta darbiniece Sendlere organizē domubiedru grupu, kas slepus izved ebreju bērnus no geto un nodrošina to slēpšanu gan Varšavā, gan tās tuvumā esošos laukos (baznīcās un klosteros). Kad nacisti slēdz geto, bērnu glābšana turpinās, taču 1942. gadā sākas geto likvidācija, ebreji tiek vesti uz nāves nometnēm. Sendlere turpina glābt bērnus, taču 1943. gada rudenī gestapo viņu atklāj, arestē, pratina un spīdzina. Nāvessoda izpildīšanas dienā jauno sievieti atbrīvo poļu patriotu pagrīdes organizācija «Zegota». Tāds isumā ir sižets.

Filma «Irēnas Sendleres drosmīgā sirds» nav paredzēta demonstrēšanai kinoteātros. Tā ir televīzijas filma, un producentis Džefs Mosts intervijā laikrakstam «Diena» ir solījis, ka pēc pārrunām ar Latvijas telekompānijām kāda no tām varētu filmu parādīt Latvijas skatītājiem. Jāteic gan, ka, neraugoties uz savu formātu, pēc vērienīguma un sižeta spraiguma tā pilnībā līdzinās citām holokausta tematikai veltītām vēsturiskajām un oskarotajām Holivudas studijas lielfilmām, tādām kā «Šindlera saraksts» un «Pianists». Skatoties filmu, iespējams izjust to dienu traģēdiju. Atsevišķas epizodes ir satricinošas un emocionāli ārkārtīgi smagas.

Fascinē Rīgas vēsturiskās pārvērtības Galvenā loma filmā uzticēta Holivudas aktrisei Annai Pakvinai, kas vizuāli līdzīga Irēnai Sendlerei jaunībā, bet starp daudzajiem filmas tēliem ir arī daži Latvijas teātru aktieri un rīdnieki, kas piedalās masu skatos, kā arī vairāki Rīgas skolu audzēkņi, kas pārtapuši par Varšavas geto ebreju bērniem. Vērojot filmas notikumus, interesanti ir atpazīt pārveidoto Rīgu. Andrejsala un atsevišķas Pārdaugavas ielas pārtapušas par Varšavas geto, Doma laukums Vecrīgā un tam piegulošās ielas kļuvušas par Varšavas vecpilsētu, bet Doma baznīca – par katoļu dievnamu. Sava loma notikumos ir Finanšu ministrijas ēkai. Šī izcilā latviešu arhitekta Aleksandra Klinklāva savulaik pirms Otrā pasaules kara projektētā un uzbūvētā valsts finanšu pils filmā ir pārtapusi par Varšavas Tiesu pili. Cauri šai ēkai, kas filmā piekļaujas Varšavas geto teritorijai, gāja viens no bērnu glābšanas ceļiem. Ārpus geto esošā Smilšu iela pilnībā

pārveidota par kādu no Varšavas ielām. Var tikai apbrīnot, kā filmas veidotāji pārveidojuši Finanšu ministrijas iekštelpas un kāda filmā izskatās viena no galvenajām Vecrīgas ielām – Smilšu iela. Tur esošie mūsdienu veikali, to skatlogi un izkārtnes pilnībā pārveidoti tā, lai tie atbilstu laikam, par kuru stāsta filma. Var tikai apjaust, cik profesionāls kino veidotāju darbs ir ieguldīts, lai šodienas Rīgu «pārtaisītu» par pagātnē bijušu Varšavu. Filmas sižeta traģiskumu akcentē epizodes ar tās galvenās varones nonākšanu gestapo cietumā. Arī šajās epizodēs, šķiet, var atpazīt kādas telpas Latvijā. Proti, Liepājas Karaostas cietumu un tā kameras, kas mūsdienu Latvijā kļuvušas par tūrisma izklaides produktu. Daudzi noteikti ir dzirdējuši par tur notiekošo realitātes šovu «Aiz restēm». Šajā vietā filmas veidotājiem pat daudz neko nav bijis vajadzīgs pārveidot, jo Karaostas cietuma iekštelpas tikpat kā nav mainītas kopš tiem laikiem, kad cietums pildīja savas funkcijas.

Atsevišķas epizodes nepārlicina Tomēr daži skati, manuprāt, ir realitātei neatbilstīgi. Piemēram, viena ebreju zēna, kuru filmā atveido 13 gadu vecs rīdnieks, glābšanās epizode. Puikam no pilnā gaitā ejoša vilciena sastāva izdodas tikt laukā pa dēļu vagona grīdā izlauztu caurumu un nogulties starp sliedēm, gaidot, kamēr vilciens aizbrauc. Tāpat īsti nekļūst skaidra un nepārlicina pašas galvenās varones Irēnas Sendleres izglābšanās viņai piespriedtā nāves soda izpildes dienā. Par lielāko filmas trūkumu uzskatu to, ka sižetā ir atainota tikai dažu, lielākais desmit, bērnu glābšana, un skatītājam bez priekšzināšanām par šo notikumu nekļūst skaidrs – kā bija iespējams

veikt varoņdarbu – izglābt apmēram divarpus tūkstoš ebreju bērnu –, kur tiem rasts patvērumš, kā un kas viņus apgādāja un nosargāja līdz kara beigām?

Varbūt tas nemaz nav bijis filmas veidotāju mērķis, jo centrā ir pašai izlēdzīgā un bezbailīgā Irēna Sendlere, kas mūžībā aizgāja 2008. gada maijā 98 gadu vecumā. Viņai piešķirts Pasaules Taisnprātības un Izraēlas Goda pilsones tituls, arī Polijas valsts augstākais civilais apbalvojums – Baltā ērgļa ordenis, bet 2007. gadā viņa nominēta Nobela miera prēmijai par drošsirdību un cēlsirdību Otrā pasaules kara gados.